

Asia: STM070:00/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista annetun lain 15 ja 20 §:n muuttamisesta sekä 20 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

Henkilöstön mitoittaminen

Vastaako esitysluonnoksessa ehdotettu määrittely mitoittukseen laskettavista henkilöstöryhmistä asiakkaiden ja toiminnan tarpeita?

Vanhat ihmiset – edes tehostetussa palveluasumisessa - eivät ole ainoastaan sairaita. Tästä syystä mitoituksessa olisi huomioitava mahdollisimman monipuolinen, monialainen ja osaava henkilöstö.

Vanhojen ihmisten elämä koostuu asumismuodosta riippumatta elämän monipuolisista toiminnoista, ei pelkästään hoitotoimenpiteistä ja lääkehuollosta. Silti on huolehdittava, että jokaisessa työvuorossa on riittävä määrä turvallisesta lääkehuollosta ja tarpeellisista sairaanhoitotoimista vastaavia hoitajia sekä tarvittaessa myös saattohoidon asiantuntemus.

Moniammatillinen henkilökunta pystyy laaja-alaisemmin huomioimaan vanhan ihmisen yksilölliset tarpeet ja muutokset hoitoisuudessa. Keskeistä on se, millaista apua, hoivaa ja huolenpitoa vanhat ihmiset tarvitsevat omassa arjessa tuekseen. On myös varmistuttava siitä, että asiakkaan omaa tahtoa ja erilaisia tarpeita voidaan kunnioittaa.

Riskinä voidaan nähdä se, että mitoituksen ollessa vakio (0,7), voi se osaltaan johtaa asiakasvalintaa. Ei saa käyda niin, että haastavimmat ja vaikeahoitoisimmat vanhat ihmiset ovat jatkossa ei-toivottuja

hoidettavia. Myös hoidosta saatava korvaus on oltava suhteessa hoidettavuuteen ja sitä on voitava joustavasti muuttaa tilanteen niin vaatiessa.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että henkilöstön työnjakoa selkiytetään muun muassa tukipalvelujen osalta. Onko esitysluonnoksessa ehdotettu työnjako välittömän asiakastyön ja välillisen tukipalvelutyön osalta asianmukainen vai olisiko sitä tarpeen muuttaa jollakin tavoin?

Valli ry:n mielestä on haastavaa erottaa suoraan välitön ja välillinen työ, tässä saattaa ilmetä käytännössä hankaluuksia. Tarvitaan joustoa. Voisiko määritellä ensisijaisesti ne työtehtävät, jotka vaativat sairaanhoidollista osaamista tai lääkehoitoa, muiden tehtävien osalta jako olisi joustavampaa. Keskeistä on se, että vanha ihminen saa tarvitsemansa avun.

Kertooko esitysluonnoksessa ehdotettu tapa laskea mitoitus luotettavalla tavalla mitoituksen toteutumisesta?

Seurantajaksoa ja tasoittumisjaksoa on voitava verrata toisiinsa samalla metodilla, eli tarkastelu koko tasoittumisjaksolta (esim. kolmen viikon jakso).

Onko esitysluonnoksessa ehdotettu tapa laskea mitoitus mielestänne käytännössä toimiva?

Mitoituksen seurannasta ei saa muodostua uutta toimenkuvaa, mikä syö henkilöstöresursseja. Nykyisin toimivat seurantakeinot tulee olla riittäviä ainakin siirtymäajan. Vaatimukset on huomioitava ostopalveluita hankittaessa riittävällä hinnoittelulla esim. palvelusetelin hintaa määritellessä.

Nyt suunniteltavat muutokset eivät saa kohtuuttomasti lisätä henkilöstön hallinnollista taakkaa, vaan on löydettävä yksinkertaiset ja nopeat tavat mitoituksen varmistamiseen ja seuraamiseen.

Onko esitysluonnoksessa ehdotettu siirtymäaika näkemyksenne mukaan sopiva 0,7 mitoituksen toteuttamiseen?

Siirtymäajan on oltava riittävän pitkä. On voitava tehdä myös monipuolinen väliarvio prosessin etenemisestä, jotta siirtymäaikaa voidaan tarvittaessa jatkaa. Ei ole kenenkään etu, jos suunnitellut toimet eivät ehdi valmistumaan määräajassa, esim. johtuen taloudellisten resurssien niukkuudesta.

Miten riittävä henkilöstön saatavuus voidaan turvata?

Valli ry jakaa yleisen huolen siitä, vanhushoiva-ala saadaan riittävän vetovoimaiseksi, ja alalle, erilaisiin työtehtäviin saadaan opiskelemaan, ja työelämään motivoituneita ja osaavia henkilöitä. Nyt on pohdittava, mitkä muut tekijät mahdollisesti vaikuttavat alan vetovoimaisuuteen kuin mitoitus. Pitäisi katsoa myös laajempaa kokonaisuutta työhyvinvoinnin ja myös johtamiskäytäntöjen

näkökulmasta. Alalla tullut paljon muutoksia, pitkässä aikajaksossa tarkasteltaessa laitoskeskeisestä ajattelusta on siirrytty työskentelemään vanhojen ihmisten omiin koteihin. Tämä vaatii aivan erilaista orientaatiota. Keskiössä on asiakas, vanha ihminen.

On hyvä, että nuorilla opintoihin ja työelämään hakeutuvilla on tiedossaan ainakin yksi ala, jossa työllistyminen opintojen jälkeen on lähes varma asia. Alalle soveltavuuteen on kuitenkin kiinnitettävä huomiota, kaikki eivät sovellu vanhustyöhön. Haasteena on, kuinka saadaan hoiva-ala houkuttelevaksi ja vetovoimaiseksi huomioiden myös julkisen talouden tilannenäkymät. Ratkaisuja ja etenemispolkuja täytyy etsiä yhdessä eri toimijoiden kesken.

Uusien koulutuspaikkojen määrää on nostettava, ja alan opiskelijat, jotka ovat antaneet riittävän näytön osaamisestaan tulee voida myös laskea mitoitukseen mukaan. Oppisopimuskoulutuksen edelleen kehittäminen voi olla yksi mahdollistaja henkilöstön saatavuuden varmistamiseksi. Myös koulutuksen laatuun on panostettava. Oppisopimuskoulutukseen osallistuneilla on lähtökohtaisesti korkea motivaatio, ja oppisopimus tuottaa pääsääntöisesti hyviä ja sitoutuneita vanhustyöntekijöitä. Haasteena nähdään se, ettei oppisopimuskoulutettavia voi laskea mitoitukseen jo hyvin varhaisessa vaiheessa koulutuksen alkua tai alusta alkaen.

Toimintakyvyn ja palvelutarpeen (hoitoisuuden) kansallinen arviointi- ja seurantamittaristo

Mitä RAI:n käyttöönnotossa tulee ottaa huomioon?

RAI:n käytössä järjestäjän on huolehdittava riittävästä käyttäjätuesta ja opastuksesta valtakunnallisesti. RAI ei ole vielä arkipäivää isossa osassa toimipisteitä. Kustannuksia ei saa säilyttää toimijalle.

Tarve laajalle kouluttautumiselle eri puolella maata ja tämän tulisi olla maksutonta.

Pelkkä RAI -ohjelman koulutuksen aikainen sijaistarve ei ole riittävä, vaan työaikaa tulee kuluttaa huomattavia määriä ylimääräistä myös koulutuksen jälkeisen ”opetteluvaiheen aikana”.

RAI-arvioinnin tekemisen aika-arvio on Valli ry:n mielestä alimitoitettu. Se vie arviomme mukaan enemmän aikaa. Lisäksi ajankäyttöarvioinnissa on huomioitava, osaako hoitaja sujuvasti RAI:ta käyttää. Lisäksi on huomioitava oppimiskäyrä: Suoraan koulutuksen jälkeen RAI:n käytössä ei voida olettaa samaa tehokkuutta kuin pitkällisen käyttökokemuksen jälkeen.

Miten näkemyksenne mukaan RAI-järjestelmän kautta saatavaa tietoa voidaan hyödyntää palvelujen järjestämisessä ja/tai tuotannossa?

RAI:n tuloksien hyödyntäminen on varmistettava. Nyt sekä RAI -ohjelman käyttöönotto, koulutus, osaamisenvarmistus että rakenteellinen asiakastieto ovat hoitopaikan vastuulla. Näin ei ole syntynyt valtakunnallista yhtenäisyyttä esim. ohjelman käyttöön, osaamiseen ja ymmärrykseen arvioinnista. Hoitoa ohjaava näkökulma on yksikkökohtaista, jolloin sen merkitys valtakunnallisena datana on epäluotettavampaa eikä sen analyysistä saatu tieto johda luotettaviin päätelmiin ja kehittämiseen.

Valli ry näkee hyvänä asiana, että Suomeen saadaan yksi yhdenmukainen järjestelmä käyttöön. Kun tämä toteutuu valtakunnallisena, ja riittävä yhtenäinen koulutus ja osaamisen varmistaminen toteutuu, on saatavan tiedon hyödyntäminen mahdollista tulevaisuudessa myös palvelujen kehittämistyössä.

Sisältyykö RAI:n käyttöön joitakin riskejä tai haasteita?

On huomioitava, että yksittäinen hoitaja saattaa tehdä RAI-arviointeja vain omille "vastuusiakkailleen". Tällöin arviointeja saattaa tulla tehdyksi vain muutama/ vuosi. Puolivuosittain RAI:ta tehtäessä edellisen kerran käyttö ei välttämättä ole enää tuoreessa muistissa.

Perusdigitaitojen päivittäminen saattaa olla joillekin hoitajille tarpeellinen ennen RAI-koulutusta. Lisäksi suomen kieli saattaa aiheuttaa joillekin muuta kieltä äidinkielenään käyttävää haasteita RAI:n kirjaamisiin. Voiko esim. tekoälyä apuna käyttäen kehittää järjestelmää niin, että RAI-kirjaamiset voi tarvittaessa tehdä omalla äidinkielellä, ja ohjelma kääntää termit riittävän oikein suomen- tai ruotsin kielelle.

Kokemuksen mukaan RAI on soveltunut melko huonosti vaativien muistiasiakkaiden arviointikäyttöön, eli sitä pitäisi paljon vielä tältä osin kehittää.

Onko mielestänne olemassa jokin muu / joitakin muita mittaristoja, jotka vastaisivat asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen (hoitoisuuden) arviointiin ja seurantaan paremmin kuin RAI-mittaristo?

-

Muita huomioita

Mitä muuta haluatte tuoda esiin?

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry kiittää mahdollisuudesta tuoda esiin näkökantojaan liittyen luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain (vanhuspalvelulaki) 15 ja 20 §:n muuttamisesta sekä 20 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhustyön kehittäjä ja edunvalvoja, jolla on tänä päivänä 71 jäsenjärjestöä ympäri Suomea. Valli työskentelee aktiivisesti yhdessä jäsenjärjestöjensä ja asiantuntijoidensa kanssa paremman vanhuuden puolesta. Vallin hankkeiden avulla tuetaan ikäihmisten osallisuutta, kehitetään iäkkäiden teknologiavalmiuksia, kannustetaan sukupolvien välistä yhteistyötä ja nuorten hakeutumista alalle.

Suomi on sitoutunut myös Agenda 2030 tavoitteisiin, jonka yksi 17:stä päätavoitteesta on se, että taataan terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille ihmisille. Vanhojen ihmisten tulee saada tarvitsemansa hoiva ja huolenpito. Nyt ollaan tämän hallituksen esityksen osalta parantamassa tätä asiaa ympärivuorokautisen hoivan osalta. Tämän rinnalla tarvitaan muutosta myös kotona asuvien vanhojen ihmisten hoivan ja huolenpidon riittävään toteutumiseen. Huolena on lähinnä se, pystytäänkö myös kotihoitoon turvaamaan riittävä henkilöstön saatavuus mitoituksen voimaan tulon jälkeen.

Valli ry näkee teknologian laajan hyödyntämisen isona mahdollisuutena kehitettäessä vanhuspalveluita. Turvallisuustekijät on oltava keskeisessä asemassa, turvallisuuden tunne on varmistettava asiakkaille. Välimuotoisten asumispalveluratkaisujen kehittämiseen on myös oltava resursseja, ja niitä voidaan kehittää laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Toivottavasti löydetään uusia tapoja toimia yhdessä.

Riskinä nähdään se, että järjestämisvastuussa oleva taho ei välttämättä enää sijoita 24/7 hoivaan niitä vanhoja ihmisiä, jotka sitä tarvitsevat, mikäli kustannukset kovin nousevat, ja taloudelliset resurssit ovat niukat. Tästä saattaa seurata se, että kotihoidossa tulee jatkossa olemaan entistä huonokuntoisempia vanhoja ihmisiä riittämättömän tuen turvin. Tämä toteutuessaan ei ole Valli ry:n mielestä vanhuutta arvostavaa toimintaa, eikä sopivaa Suomen kaltaiselle hyvinvointivaltiolle.

Dufva Virpi
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry